

УДК 338.24.021.8:304.4

Н.М. Шелудько, д-р екон. наук

Інститут економіки та прогнозування НАН України

В.В. Близнюк, канд. екон. наук

Інститут економіки та прогнозування НАН України

МАКРОЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПРАЦІ ТА ЗАРПЛАТИ

Основною метою статті є оцінка можливих макроекономічних наслідків запровадження змін у соціальній політиці. Проаналізовано динаміку основних факторів впливу на ринок праці, що дозволило виявити особливості сучасної соціальної політики. Авторами розглянуто тактичні та стратегічні ризики реформування соціально-трудової сфери, а також обґрунтовані підходи щодо їх мінімізації. Розроблено варіантний соціально-економічний прогноз за умови реформування пенсійної системи України.

Ключові слова: соціальна політика, макроекономічні наслідки реформування, ризики, соціально-економічний прогноз.

Головна конкурентна перевага сучасної розвинутої економіки пов'язана в першу чергу з людською особистістю та факторами, що забезпечують її життєдіяльність. Саме тому в останні роки серед національних пріоритетів відповідне місце посіли реформування політики у сфері зайнятості, оплати праці та соціальних гарантій, що забезпечує подолання бідності населення, підвищення мінімальних державних гарантій заробітної плати і державних пенсій; розробка нормативної бази, пов'язаної з уведенням механізму накопичувального фінансування пенсій. Реформування, необхідність якого на сьогодні зумовлена, серед іншого, дефіцитом коштів ПФУ, скороченням бази пенсійних відрахувань, масштабами "сірих" зарплат, пов'язане з численними ризиками, що можуть мати значний макроекономічний вимір як у наблизеній, так і в середньостроковій перспективі. Мова йде, насамперед, про те, що має бути забезпечена фундаментальна ув'язка темпів зростання зарплат і доходів з темпами підвищення продуктивності праці і ВВП. Економічна теорія доводить існування взаємозв'язку між продуктивністю праці та рівнем її оплати. Так, маржиналістська трактовка сутності заробітної плати базується на тезі про те, що заробітна плата (як і будь-який інший фактор виробництва), визначається рівнем граничної корисності або продуктивності [1, с. 35]. Згідно з підходом М. Туган-Барановського, заробітна плата найманих працівників визначається двома чинниками –

продуктивністю праці та соціальною силою найманих працівників [2, с. 135]. Дж. Хікс вважав, що наймані працівники не обов'язково привласнюють вартість граничного продукту праці [3, с. 48]. Величина платні залежить від співвідношення сил, з одного боку, найманих працівників, а з іншого, підприємців. Інакше кажучи, рівень заробітної плати встановлюється в ході боротьби економічних суб'єктів. У класичній економічній теорії заробітна плата розглядається як ціна, що виплачується за використання праці. Серед факторів, що визначають розмір заробітної плати, виділялися продуктивність праці, купівельна сила грошей, витрати на професійну підготовку, невизначеність успіху та нерегулярність зайнятості [4, с. 258]. Узагальнюючи теоретичні підходи, можна констатувати, що зростання продуктивності праці провокує зростання заробітної плати. При розробці політики оплати праці необхідно враховувати співвідношення темпів росту заробітної плати і продуктивності праці.

В українській економічній науці достатньо вагомий внесок у дослідження наслідків соціально-економічної політики здійснили такі вітчизняні науковці, як В. Геєць, Е. Лібанова, А. Даниленко, О. Грішнова, А. Колот та ін. Однак постійно плінні умови економічного розвитку вимагають постійного відстеження проблемних "вузьких" місць, розробки за його результатами комплексу тактичних та стратегічних заходів, запровадження яких дозволить не порушувати збалансованість макроекономічних показників.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні для економіки України можливостей і наслідків запровадження заходів, спрямованих на реформування соціально-трудової сфери в близькій перспективі з врахуванням існуючих тенденцій та можливостей соціально-економічного розвитку.

В Україні склалася така система пристосування на ринку праці, за якої маневрування тривалістю робочого часу та його оплатою є для підприємств більш доступним і менш дорогим шляхом адаптації, ніж прямі скорочення чисельності персоналу. Це можна помітити при аналізі ретроспективних змін ринку праці.

На рис. 1 показані зміни основних чинників, що діють на ринку праці протягом останніх двадцяти років: зайнятості, продуктивності праці та заробітної плати. Як бачимо, рівень зайнятості населення досить слабо реагує на макроекономічну ситуацію, а зміни реальної заробітної плати відбуваються більш швидкими темпами. Тобто український ринок праці реагує на спад виробництва здебільшого зниженням середньої заробітної плати, а не ростом вивільнення зайнятих, як це відбувалось у більшості капіталістичних країн у періоди депресій.

Аналіз показує, що темпи росту валового внутрішнього продукту і продуктивності праці на макрорівні значно відстають від темпів росту як номінальної, так і реальної заробітної плати, а тим більше – доходів українців. Так, якщо за останнє десятиріччя продуктивність праці зросла майже в 1,5 разу, то реальна зарплата – в 3,5, а номінальна – в 10,7 разу.

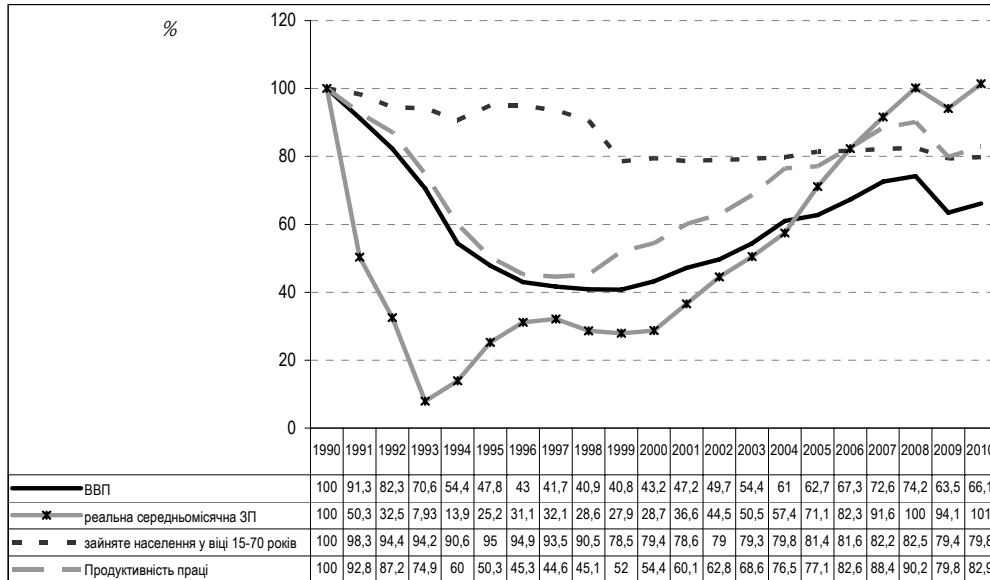

Рис. 1. Динаміка факторів впливу ринку праці у 1990–2010 рр.

Але низька продуктивність праці пов'язана не тільки і не стільки з низькою ефективністю праці самих українських працівників, скільки із тим, що на більшості підприємств і організацій не налагоджені виробничі і бізнес-процеси. Тактика боротьби з шоками в Україні має усталені характеристики. Саме боротьба з безробіттям, а також збільшення соціальної підтримки населення були основними напрямками антикризового регулювання українського ринку праці. При цьому були задіяні як бюджетні можливості, так і адміністративні (через вплив держави на приватний бізнес). Були прийняті, скоріше, адміністративні, ніж економічні заходи, і роботодавці змушені були відмовитися від звільнення надлишкової робочої сили. І держава, і бізнес передусім зберігали зайнятість.

Старт кризи не викликав "обвального" росту відкритого безробіття, і хоча протягом кризи ситуація із безробіттям була напруженою, але хронічного безробіття вдалося уникнути. Відносна стабільність зайнятості і помірні масштаби відкритого безробіття – головні здобутки української держави в боротьбі з наслідками кризи на ринку праці.

До нинішньої кризи суб'єкти ринку праці пристосовувалися також здебільшого за рахунок зміни ціни праці та її тривалості й лише досить обмеженою мірою – за рахунок зміни чисельності працюючих, а також за рахунок затримок виплати заробітної плати, що вважається унікальним винаходом пострадянської економіки. За формулюванням Р. Лейарда і А. Рихтер, такі затримки являють собою крайній прояв гнучкості в оплаті праці та мають безсумнівні переваги з погляду роботодавців.

У пом'якшення впливу кризи свій внесок зробили також такі "прийоми" неформальної або напівформальної економічної взаємодії учасників ринку

ку праці, як адміністративні відпустки, робота за скороченим графіком, вторинна зайнятість, розвиток неформального сектору і т. ін. У 2010 р. спостерігається тенденція щодо зменшення показників вимушеної незайнятості. Про це свідчать дані Державного комітету статистики України: обсяги вимушеної неповної зайнятості скорочується суттєво, але досить нерівномірно. Кількість працівників, які перебувають у відпустках без збереження заробітної плати, за підсумками серпня становила 54,6 тис., що на 5,8% більше, ніж за підсумками липня. У режимі неповного робочого дня (тижня) з економічних причин у серпні працювало 530,9 тис. українців, або 5,0% середньооблікової кількості штатних працівників, що на 7% менше, ніж у липні.

Аналіз динаміки зайнятості населення у неформальному секторі економіки показує, що за період 2000–2010 рр. відбулося її різке збільшення з 3 млн осіб у 2000 р. до 4,6 млн осіб у 2010 р., загальний рівень участі населення в неформальному секторі збільшився з 14,8 до 22,9% відповідно. Переважна більшість зайнятих у неформальному секторі (65,2% у 2010 р.) працює в сільському господарстві. Це обумовлено нерозвиненістю ринкових відносин у цій сфері, відсутністю альтернативи зайнятості на сільськогосподарських підприємствах формальної економіки, низькою конкурентоспроможністю сільського населення. За таких обставин слід визнати, що неформальна діяльність селян відіграє важливу роль у забезпеченні їхніх доходів та насиченні ринку сільськогосподарською продукцією. На несільськогосподарські види неформальної зайнятості припадає незрівнянно менша частка, яка становила лише 34,8% в загальній структурі зайнятого населення і розподіляється переважно за такими видами економічної діяльності, як торгівля, будівництво і транспорт. Враховуючи, що майже чверть зайнятих знайшли своє місце в неформальному секторі, можна зробити висновок, що *криза посилює деформалізацію структури зайнятості* економіки і ризик поширення цього явища залишається досить високим.

Сучасна економічна ситуація загострюється такими процесами:

- *зберігається випереджаюче зростання доходів населення* порівняно з ВВП: у січні – березні 2011 р. індекс реальної заробітної плати порівняно з відповідним періодом 2010 р. становив 111,1%, розмір середньомісячної номінальної заробітної плати збільшився порівняно з відповідним періодом минулого року на 19,9% [5], ВВП за I квартал 2011 р. порівняно з відповідним кварталом 2010 р. (у постійних цінах 2007 р.) становив 105,2% [6];

- *триває накопичення інфляційного потенціалу*: за нашими оцінками, у поточному році можливий сплеск споживчої інфляції до позначки майже 15% (у середньому за рік), зокрема за рахунок випереджаючої динаміки цін виробників по відношенню до споживчих цін (за 2010 р. ІСЦ склав 109,1%, ЩВ 118,7%, за січень – квітень ц.р., відповідно, 104,7 та 112,1%);

- *відбувається відновлення споживчого кредитування*: за січень – квітень ц.р. скоротились обсяги кредитів фізичним особам в іноземній валюті (-4,9 млрд грн), однак нарощуються обсяги кредитів у національній валюті

(+3,3 млрд грн) [7], при цьому насамперед банки відроджують кредитні програми з автокредитування та цільового кредитування в роздрібних торгових мережах. *Середньозважена процентна ставка за мобілізаційними операціями* в квітні становила 1,6% (з початку року – 2,2%). Обсяги операцій з *рефінансування банків* протягом поточного року були незначними й у квітні становили лише 19,5 млн грн (з початку року – 27,4 млн грн). Обсяг *повернення заборгованості за раніше наданими кредитами рефінансування* в квітні становив 0,9 млрд грн (з початку року – 4,7 млрд грн). Операції з *продажу державних облігацій України* з портфеля Національного банку України у квітні не проводилися (з початку року обсяг таких операцій за номінальною вартістю становив 1,4 млрд грн). Натомість протягом квітня Національний банк України *придбав державних облігацій* (за номінальною вартістю) загальним обсягом 0,9 млрд грн. З початку 2011 р. обсяг таких операцій становив 1,1 млрд грн. Протягом квітня операції з купівлі державних облігацій України через *механізм двостороннього котирування* не здійснювалися. З початку року обсяг таких операцій становив 0,5 млрд грн за номінальною вартістю.

Зростання ресурсної бази банків за рахунок приросту банківських депозитів сприяло зниженню вартості ресурсів. Так, *середньозважена вартість кредитів у національній валюті* у квітні зменшилася до 13,0% порівняно з 13,1% в березні. *Середньозважена вартість депозитів у національній валюті* за підсумками квітня становила 6,0% порівняно з 6,5% у березні. На *міжбанківському кредитному ринку* середньозважена вартість коштів зменшилася до 3,0% з 3,2% у березні 2011 р. Зниження вартості ресурсів сприяло певній активізації кредитної підтримки банками реального сектору економіки. *Загальний обсяг залишків кредитних вкладень* у квітні зріс на 1,2% (з початку року – на 3,9%) – до 752,0 млрд грн. Це головним чином було забезпечено за рахунок збільшення залишків за кредитами, наданими *юридичним особам*, обсяги яких зросли на 1,5% (з початку року – на 5,7%) – до 549,3 млрд грн. Обсяги залишків за кредитами, наданими *фізичним особам*, збільшилися на 0,3% (з початку року зменшилися на 0,8%) – до 202,7 млрд грн.

– *випереджаюча динаміка імпорту*: у I кварталі 2011 р. експорт товарів збільшився на 49,9%, імпорт – на 58,5% порівняно з січнем – березнем 2010 р., від’ємне сальдо зовнішньої торгівлі товарами становило 3,134 млрд дол. США (за перший квартал 2010 р. майже 1,4 млрд дол. США) [8]; при цьому продовжується тенденція нарощування імпортування товарів споживчого характеру.

При позитивному сальдо платіжного балансу сальдо торгівельного балансу є від’ємним. Інфляція зберігається високою, і всі прогнозні оцінки говорять, що вона буде на рівні 10,5–11,5% за підсумками 2011 р. Уже тривалий період інфляція сягає 10 і більше відсотків. За таких умов від’ємне сальдо торгівельного балансу є досить небезпечним. Експорт зростає значно нижчими темпами, ніж імпорт, при тому, що зростають обсяги закупівлі газу

і ціни на нього також. Спеціальні програми щодо підтримки розвитку експорту не реалізуються. Диверсифікація експорту також не проводиться. Натомість, запроваджується заборона на експорт окремих видів продукції. Отже, частка імпорту в роздрібній торгівлі не тільки велика – вона продовжує зростати (табл. 1).

Таблиця 1

Частка імпорту в торгівлі непродовольчими товарами,
% до відповідної товарної групи

Непродовольчі товари	2009	2010
Одяг та білизна	84,6	89,3
Трикотаж	87,4	89,6
Взуття	93,6	96,0
Засоби для миття, чищення і догляду	52,0	56,6
Парфумерно-косметичні товари	72,3	74,2
Меблі	37,9	43,3
Килими, покриття для підлоги і стін	48,3	52,5
Посуд і столові прибори	64,1	67,2
Електропобутові прилади	85,2	88,6
Комп'ютерна техніка	88,3	93,9
Спортивні товари і велосипеди	71,9	75,1
Будівельні матеріали	29,1	35,6
Автомобілі та запчастини	76,7	81,4
Побутові неелектричні товари	60,7	71,0
Фармацевтичні товари	47,6	47,9

У разі реалізації популістського сценарію у сфері праці і зарплати, вірогідність якого посилюється з огляду на виборчий процес 2012 р., *макроекономічні наслідки невваженого реформування набудуть деструктивного характеру.*

За нинішніх обставин основні фактори і напрями збільшення соціальних витрат пов'язані, насамперед, з *ризиками посилення інфляційного тиску (особливо в частині "продовольчої" інфляції) та нарощування обсягів споживчого імпорту.*

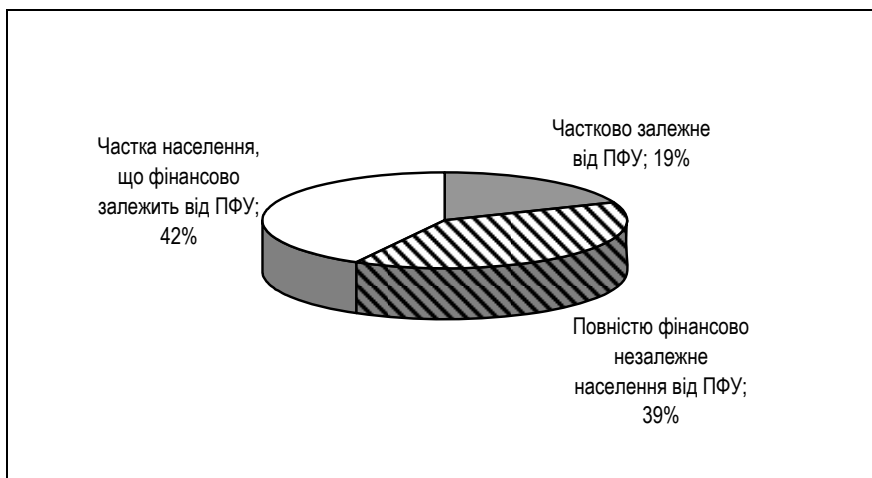
У ситуації від'ємного сальдо торгівельного балансу та високої інфляції при підживленні споживчого попиту істотно посилюються девальваційні ризики. До того ж прогнозні сценарії змін цінової конкурентоспроможності українського експорту в 2011 р. засвідчили, що в разі *зростання споживчих цін в Україні в межах від 12% до 15% може досить суттєво змінитись цінова конкурентоспроможність до кінця 2011 р. – зростання темпів інфляції в Україні на 1% при стабільності інших чинників призводить до падіння цінової конкурентоспроможності на 0,9 п.п.*

Співвідношення динаміки індексів споживчих цін і курсу гривні до долара США у посткризовий період (2009–2010 рр.), як і в докризовий (2005–2008 рр.), свідчить, що в економіці України створювався розрив завдяки ситуації для ефективнішого імпорту порівняно з експортом. На формування такого явища вирішальний вплив має динаміка реального ефективного обмінного курсу: в період 2005–2008 рр. цей курс був таким, що визначав умови для більш швидкого зростання імпорту порівняно з експортом. Від середини 2010 р. він уже вийшов на такий рівень, тому без певної девальвації і, що особливо важливо, стабілізації внутрішніх цін змінити ситуацію буде досить важко. У підсумку поточний рахунок платіжного балансу України у 2011 р. може мати ще більшу від’ємну величину і перевищити 5 млрд дол. США, в результаті (з огляду на наявні ризики, які породжуються більш відкритим в Україні порівняно з іншими країнами капітальним рахунком) не виключено, що виникнуть проблеми зі збереженням в подальшому макроекономічної стабільності.

Питома вага пенсійних видатків у ВВП в Україні є однією з найвищих у світі (12–16,3% у 2004–2010 рр.), а розміри дотацій з держбюджету до доходної частини Пенсійного фонду щороку зростають. Посилюють навантаження на пенсійну систему відносно низький (у порівнянні з більшістю європейських країн) вік виходу на пенсію в Україні, а також вельми поширена практика дострокового виходу на пенсію для різних категорій працівників.

В Україні спостерігаються значні зрушення в структурі робочої сили унаслідок структурних змін в економіці та поглибленні ринкових відносин у сфері праці. Це позначається на чисельності платників внесків і на розмірі заробітної плати, яка є базою для нарахування страхових внесків.

На сьогодні пенсіонери становлять майже чверть населення України, майже 60% населення фінансово залежне від Пенсійного фонду (рис. 2).

Рис. 2. Залежність домогосподарств від Пенсійного фонду України, %

Солідарна система, що існує на сьогодні в Україні, має такі альтернативи:

- *індивідуальне добровільне нагромадження*, але низька довіра до фінансових структур та низький рівень доходів не дозволяють її використовувати;
- *соціальна відповідальність молодшого покоління*, однак демографічна ситуація обмежує можливість реалізувати цю альтернативу: менталітет українського населення передбачає тривалу підтримку власних дітей, а на певному етапі – й батьків, відповідно, саме активне населення працездатного віку є найбільш вразливим сегментом.

Цілком очевидно, що на даному етапі країна потребує реформування та фінансової стабілізації саме солідарної системи, яка має відповідати таким критеріям: адекватність розміру пенсій, соціальна справедливість, фінансова спроможність держави виконувати зобов'язання, довгострокова стабільність та адаптивність.

Розроблені макропрогнозні розрахунки здійснено на основі таких *припущень протягом найближчих двох років*:

- в системі оплати праці відновлюватиметься Єдина тарифна сітка (ЄТС) та її функції, максимально можливе наближення величини ставки першого тарифного розряду до рівня мінімальної заробітної плати. Якщо будуть здійснені відповідні заходи щодо вдосконалення самої сітки (міжрозрядних співвідношень, впорядкуванням віднесення посад тощо), переглянуті надтарифні виплати всім бюджетникам, а також здійснені певні кроки щодо структурної оптимізації бюджетної сфери, обсяг додаткових коштів на прискорене підвищення ставок першого тарифного розряду може бути суттєво зменшений. Зростання номінальної заробітної плати базуватиметься на пропорціях, зафіксованих у Генеральній тарифній угоді;
- підвищуватиметься пенсійний вік для жінок. У короткостроковій перспективі підвищення пенсійного віку для жінок та чоловіків-держслужбовців суттєвого тиску на ринок праці не здійснюватиме. Прогнозований рівень безробіття серед жінок за умов підвищення пенсійного віку у 2011 р. становитиме 7,46%, у 2013 р. – 7,31%. Цьому сприятимуть також антикризові заходи щодо посилення конкурентоздатності робочої сили (і передусім жіночої);
- у зв'язку з проведенням в Україні Євро-2012 створюватимуться нові робочі місця (особливо у сфері обслуговування тощо), спостерігатиметься економічне зростання певних галузей економіки, що розширить сферу прикладання праці та можливості зайнятості;
- зміна цін на енергоносії (у бік підвищення) призведе або до зменшення обсягів виробництва в енергоємних галузях, або до зниження рентабельності. Очікувати масових вивільнень не варто, оскільки підприємці мають законодавчі обмеження щодо масового скорочення чисельності працюючих.

Серед *основних ризиків* щодо підвищення пенсійного віку для жінок можливим є зростання молодіжного безробіття та погіршення медико-демографічної ситуації серед старших вікових груп населення.

Нижче наведено варіантний прогноз соціальних показників за умов можливих змін у соціально-економічній політиці в трьох сценаріях (табл. 2): базовий, песимістичний, оптимістичний.

Таблиця 2

Варіантний прогноз окремих соціально-економічних показників за умови запровадження змін у пенсійному законодавстві на 2011–2013 рр.

Показник	2010	2011			2012			2013		
	Факт	Базовий сценарій	Песимістичний сценарій	Оптимістичний сценарій	Базовий сценарій	Песимістичний сценарій	Оптимістичний сценарій	Базовий сценарій	Песимістичний сценарій	Оптимістичний сценарій
Зарплата номінальна, грн	2239	2560	2420	2680	2890	2500	3050	3150	2700	3350
Зарплата реальна, %	110,2	103,5	96,6	109,7	102,3	92,4	104,5	100,8	98,5	102,9
Загальний рівень безробіття	8,1	7,9	8,4	7,7	7,81	8,3	7,5	7,68	8,2	7,45
Рівень безробіття серед жінок	6,80	6,67	7,09	6,50	6,59	7,01	6,33	6,48	6,92	6,29
Середня пенсія за віком (середня за рік), грн	1039,7 (на 1 січня)	1175,04	1230,1	1110,8	1326,5	1331,1	1147,5	1445,8	1514,7	1239,3
Видатки Пенсійного фонду України, % до ВВП	16,3	16,7	17,1	16,2	16,5	16,8	15,6	16,2	16,4	15,4
Дефіцит ПФУ, млрд грн	26,6	25,56	28,2	23,78	23,0	31,1	19,6	21,02	33,3	15,2

Так, за *базовим* варіантом розвитку подій очікується зростання реальної заробітної плати на рівні 3,5–0,8% протягом 2011–2013 рр. Загальний рівень безробіття змінюватиметься в прогнозованому періоді несуттєво (на 0,1–0,2 п.п.). За даним сценарієм видатки ПФУ змінюватимуться в діапазоні 16,7–16,2% до ВВП (порівняно із 16,3% у 2010 р.). Дефіцит ПФУ очікується на рівні 25,6 млрд грн у 2011 р. та 21,02 у 2013 р.

Песимістичний сценарій передбачає зниження реальної заробітної плати на 3,4% у 2011 р. та 1,5% у 2013 р., що призведе до зростання видатків ПФУ до 16,4% до ВВП у 2013 р. та дефіциту ПФУ 33,3 млрд грн.

За *оптимістичним* сценарієм очікується, що реальна заробітна плата зростатиме на 9,7% у 2011 р. та 6,6% у 2013 р. Ринок праці характеризуватиметься певною сталістю. Щодо видатків ПФУ, то спостерігатиметься зменшення їх частки у ВВП (з 16,2 до 15,4% у 2013 р.). Дефіцит ПФУ зменшуватиметься до рівня 15,2 млрд грн у 2013 р. проти 23,8 млрд грн у 2011 р.

Відтак, як висновок, реалізація пакета реформ у сфері праці і зарплати має здійснюватись у тісній ув'язці із заходами щодо:

1. *Припинення випереджаючого зростання доходів населення, зниження частки соціальних видатків держави, зокрема:*

- реального реформування законодавчо визначених соціальних пільг, привілеїв та виплат, які не пов'язані із соціальним захистом малозабезпечених верств населення, та переходу до надання соціальних пільг та допомоги лише тим, хто дійсно має в цьому потребу (на основі сукупного сімейного доходу);

- реформування видаткової частини Пенсійного фонду України на основі проведення пенсійної реформи, яка має передбачати збільшення пенсійного віку та трудового стажу, що дає право на отримання пенсії; впорядкування різних видів пенсійного забезпечення; скорочення можливостей одержання дострокових пенсій (призначення спеціальних пенсій лише при досягненні загальноновстановленого віку, відміна виплати достроково призначених пенсій на період роботи);

- приведення тарифів на енергоносії та житлово-комунальні послуги до економічно обґрунтованих витрат з одночасним запровадженням заходів щодо надання адресної допомоги незахищеним верствам населення.

2. *Захисту внутрішнього ринку від зовнішньої експансії, зміни структури імпорту.*

На сьогодні надзвичайно важко знайти та довести згідно з правилами СОТ наявність підстав для обмеження імпорту з міркувань забезпечення рівноваги платіжного балансу. І навіть в аспекті можливого застосування захисних заходів на підставі загрози вітчизняним виробникам це потребує ретельних спеціальних розслідувань у кожному окремому випадку. Таким чином, саме на вирішенні проблеми корекції ціноутворення на імпортований російський газ мають бути сконцентровані сьогодні зусилля Уряду України в аспекті забезпечення умов зовнішньої рівноваги.

У числі заходів з підтримки зростання внутрішнього попиту необхідно, перш за все, здійснити перенаправлення бюджетних видатків зі споживання на накопичення шляхом підвищення інвестиційної складової бюджетних видатків за рахунок фінансування інфраструктурних проектів, які створюють умови для подальших приватних інвестицій та зростання майбутніх доходів держави.

3. *Посилення гнучкості курсу гривні з поступовим відходом від орієнтації на монодоларову прив'язку та запровадження дієвих механізмів хеджування валютних ризиків, щоб сприяти збереженню цінової конкурентоспроможності вітчизняного експорту, а значить, підтриманню економічного зростання та динаміки ВВП.*

Враховуючи ймовірні складнощі з обслуговуванням зовнішнього державного боргу у 2011–2012 рр. у зв'язку з девальвацією, а також труднощі переговорних процесів з МВФ та РФ, доцільне запровадження заходів щодо недопущення зміцнення курсу гривні до курсу долара США, що вже відбувається, за рахунок стабілізації цінової динаміки або згладжування курсових коливань.

4. *Активізації використання податкових важелів для вирівнювання доходів за рахунок, зокрема:*

- підвищення ролі податку з доходів фізичних осіб на основі використання широкої бази стягнення податку з доходів фізичних осіб, який має включати всі види доходів індивіда, посилення прогресивної шкали оподаткування доходів фізичних осіб та запровадження оподаткування нерухомості, предметів розкоші;

- запровадження непрямих методів визначення доходів фізичних осіб, у т.ч. виходячи з розміру здійснених витрат, приросту фінансових вкладень та інших інвестиційних активів, а також обов'язкового декларування видатків;

5. *Модернізації банківської системи і фінансових ринків для переорієнтації інвестиційних і кредитних потоків в економіці, відновлення кредитування реального сектору.*

-
1. *Рофе А.И.* Теоретические основы экономики и социологии труда / А.И.Рофе, А.Л.Жуков. – М. : МИК, 1999. – 352 с.
  2. *Туган-Барановський М.І.* Політична економія. Курс популярний / М.І.Туган-Барановський. – К. : Наук. думка, 1994. – 325 с.
  3. *Хикс Дж. Р.* Стоимость и капитал : пер. с англ. / Дж.Р.Хикс ; общ. ред. И вступ. ст. Р.М.Энтова. – М., 1993. – 423 с.
  4. *Маршалл А.* Принципы экономической науки / А.Маршалл : в 2 кн. ; Кн. 1. – М. : Прогресс Универс, 1993. – С. 251–263.
  5. Соціально-економічне становище України за січень – квітень 2011 р. [Електронний ресурс] / Держкомстат України. – Доступний з : <http://www.ukrstat.gov.ua>
  6. Оперативна інформація Держкомстату України [Електронний ресурс]. – Доступний з : <http://www.ukrstst.gov.ua>
  7. Основні тенденції грошово-кредитного ринку України [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Доступний з : <http://www.bank.gov.ua>

8. Соціально-економічне становище України за січень – квітень 2011 р. [Електронний ресурс] / Держкомстат України. – Доступний з : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Отримано 02.08.11

Н.М.Шелудько, д-р. екон. наук, В.В.Близнюк, канд. екон. наук

МАКРОЕКОНОМИЧЕСКИЕ ПОСЛЕДСТВИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ В СФЕРЕ ТРУДА И ЗАРПЛАТЫ

Основной целью статьи является оценка возможных макроэкономических последствий осуществления изменений в социальной политике. В статье проанализирована динамика основных факторов влияния на рынок труда, что позволило выявить особенности современной социальной политики. Авторами рассмотрены тактические и стратегические риски реформирования социально-трудовой сферы, а также обоснованы подходы к их минимизации. Разработан вариантный социально-экономический прогноз при условии реформирования пенсионной системы Украины.

Ключевые слова: социальная политика, макроэкономические последствия реформирования, риски, социально-экономический прогноз.

Sheludko N.M., doctor of Econ. Sci., Blyznuk V.V., Candidate of Econ. Sci.

MACROECONOMIC CONSEQUENCES OF THE STATE POLICY IN THE SPHERE OF LABOR AND WAGE

The evaluation of possible macroeconomic effects of changes in social policy is the main purpose of the article. The authors analyzed the dynamics of the main factors influencing the labor market, which revealed features of modern social policy. The article deals with tactical and strategic risks of the reform of social and labor issues, and reasonable approaches to minimize them.

An option of socio-economic forecast as a result of the reforming of pension system in Ukraine is presented in the article.

Key words: social policy, macroeconomic consequences of the reformation, risks, socio-economic forecast.